

Servei de Documentació

Unió de Religiosos de Catalunya • Centre de Vida Religiosa i Espiritualitat

Plaça d'Urquinaona, 11, 2n 2a (08010 Barcelona) Tel. 93 302 43 67 sec.general@urc.cat - urc.info@gmail.com

Autor	Antonio Spadaro, sj	37
Títol	“Desvetlleu el món!” Diàleg del papa Francesc sobre la vida religiosa, per Antonio Spadaro s.j.	
Data	29 de novembre de 2013	
Font	Text original en italià a La Civiltà Cattolica 2014 I 3-17 © La Civiltà Cattolica 2014. Traducció al català a càrrec del P. Bernabé Dalmau, monjo de Montserrat. Gentilesa de “Documents d'Església”. © La Civiltà Cattolica	
Publicat	9 de gener 2014	

“DESVETLLEU EL MÓN!”*

diàleg del papa francisc sobre la vida religiosa, per antonio spadaro s.j.

Les 9.25. Aula nova del Sínode al Vaticà

Quan el Papa Francisc parla sense text i dialoga, el seu pensament té un ritme a “onades” progressives que han de ser seguides atentament perquè es nodreix de la relació viva amb els seus interlocutors. El qui pren nota ha de prestar atenció, no sols als continguts, sinó a la dinàmica de relació que es creen. Així passà en el diàleg que el Sant Pare concedí a la Unió de Superiors Generals (USG) dels Instituts religiosos masculins al final de la seva 82ª Assemblea General.¹ Assegut enmig d’ells, vaig prendre nota del diàleg. Aquí intentaré expressar, dintre de les possibilitats, la riquesa dels continguts, mantenint el to del diàleg viu i espontani que durà tres hores. A la meitat hi hagué un interval de mitja hora en el qual el Papa s’aturà a saludar personalment els Superiors Generals, també prenent un *mate* en un clima relaxat i distès.

En realitat, els Superiors havien demanat solament una breu trobada de salutació, però el Pontífex volgué dedicar al diàleg tot el matí. Va decidir no pronunciar cap discurs, i alhora, no escoltar discursos preparats: volgué un diàleg franc i lliure, fet de preguntes i respostes.

Són les 9.25 i l’arribada dels fotògrafs anuncia la seva entrada imminent a l’Aula nova del Sínode del Vaticà, on l’esperen al voltant de 120 Superiors.

Els religiosos: pecadors i profetes

Rebut amb un aplaudiment. El Sant Pare s’asseu a dos quarts de deu en punt, mira el rellotge i s’alegra per la “puntualitat suïssa”. Tothom riu: el Papa d’aquesta manera ha volgut saludar fra Mauro Jöhri, ministre general dels Frares menors caputxins, de nacionalitat suïssa, tot just elegit vicepresident de la mateixa Unió.

Després de les breus paraules de salutació del president, el p. Adolfo Nicolás, preposít general dels Jesuïtes, i del secretari general, el p. David Glenday, combonià, el Papa Francesc amb senzillesa ha agraït cordialment la invitació i immediatament ha escoltat un primer grup de preguntes. Els religiosos, sobretot, han interrogat el Papa sobre la identitat i la missió dels religiosos: “Què s’espera de la vida consagrada? Què es demana? Si Vostè estigués en el nostre lloc, com rebria la seva crida d’anar a les perifèries, a viure l’Evangeli *sine glossa*, la profecia evangèlica? Què se sentiria cridat a fer?”. I també: “On s’hauria de posar avui l’accent? Quines són les prioritats?”

El Papa Francesc ha començat dient que també ell és un religiós, i que per tant coneix per experiència del que parla.² L’últim Papa religiós fou el camaldulenc Gregori XVI, elegit el 1831. Per tant, ha fet referència explícita a Benet XVI: “Ell ha dit que l’Església creix per testimoniatge, no per proselitisme. El testimoniatge que pot atraure veritablement és el relacionat amb les actituds que no són les habituals: la generositat, el deseiximent, el sacrifici, l’oblit de si mateix per ocupar-se dels altres. És aquest el testimoniatge, el ‘martiri’ de la vida religiosa. I per a la gent és un ‘signe d’alarma’. Els religiosos, amb la seva vida, diuen a la gent: ‘Què està passant?’, aquestes persones em diuen quelcom!”. Aquestes persones van més enllà de l’horitzó mundà! És a dir –ha continuat el Papa, citant Benet XVI–, la vida religiosa ha de permetre el creixement de l’Església pel camí de l’atracció”.³

Per tant, “l’Església ha de ser atractiva. Desvetlleu el món! Sigueu testimonis d’una manera distinta de fer, d’actuar, de viure! És possible viure d’una manera distinta en aquest món. Estem parlant d’una mirada escatològica, dels valors del Regne encarnats aquí, sobre aquesta terra. Es tracta de deixar-ho tot per seguir el Senyor. No, no vull dir ‘radical’. La radicalitat evangèlica no és solament dels religiosos: és demanada a tothom. Però els religiosos segueixen el Senyor d’una manera especial, d’una manera profètica. Jo espero de vosaltres aquest testimoniatge. Els religiosos han de ser homes i dones capaços de desvetllar el món”.

El Papa Francesc ha tornat de manera circular sobre els conceptes expressats, aprofundint-los progressivament. En efecte, ha continuat: “Heu de ser veritablement testimonis d’una manera distinta de fer i de comportar-se. Però en la vida és difícil que tot sigui clar, precís, dissenyat d’una manera neta. La vida és complexa, està feta de gràcia i de pecat. Si un no peca, no és home. Tots ens equivoquem i hem de reconèixer la nostra debilitat. Un religiós que es reconeix dèbil i pecador no contradiu el testimoniatge que és cridat a donar, sinó que sobretot el reforça, i això fa bé a tothom.

Per tant, això que espero és el testimoniatge. Desitjo dels religiosos aquest testimoniatge especial.

Evitar el fonamentalisme i il·luminar el futur

Continuant amb la resposta a les primeres preguntes, el Papa Francesc ha tocat un dels punts clau del seu pensament: “Joestic convençut d’una cosa: els grans canvis de la història es fan quan la realitat és vista no des del centre, sinó des de la perifèria. És una qüestió hermenèutica: es comprèn la realitat solament si se la mira des de la perifèria, i no si la nostra mirada és des d’un centre equidistant de tot. Per entendre de veritat la realitat, hem de moure’ns de la posició central de calma i tranquil·litat, i dirigir-nos vers la zona perifèrica.⁴ Estar a la perifèria ajuda a veure i a entendre millor, a fer una anàlisi més correcte de la realitat, escapant del centralisme i dels enfocaments ideològics”.

Per tant: “No serveix estar al centre d’una esfera. Per entendre’ns, ens hem de ‘descol·locar’, veure la realitat des de més punts de vista diferents.⁵ Hem d’habituar-nos a pensar. M’agrada referir-me a una carta del pare Pedro Arrupe, que fou General de la Companyia de Jesús. Era una carta dirigida als *Centros de Investigación y Acción Social* (CIAS). En aquesta carta, el p. Arrupe parlava de la pobresa i deia que cal un temps de contacte real amb els pobres. Per a mi això és realment important: cal conèixer la realitat per experiència, dedicant un temps per a anar a la perifèria per conèixer de veritat la realitat i allò que viu la gent. Si això no s’esdevé, aleshores es corre el risc de ser abstractes ideòlegs o fonamentalistes, i això no és sa”.⁶

El Papa s’atura, llavors, en un cas concret, l’apostolat juvenil: “El qui treballa amb els joves no pot aturar-se a dir coses massa ordenades i estructurades com un tractat, perquè aquestes coses els rellisquen als joves. Es necessita un nou llenguatge, una nova manera de dir les coses. Avui Déu ens demana això: sortir del niu que ens conté per ser enviats. El qui després viu la seva consagració en clausura, viu aquesta tensió interior en la pregària per tal que l’Evangeli pugui créixer. El compliment del mandat evangèlic: ‘Aneu per tot el món i proclameu l’Evangeli a tota criatura’ (Mc 16,15), es pot realitzar amb aquesta clau hermenèutica traslladada a les perifèries existencials i geogràfiques. És la manera més concreta d’imitar Jesús, que anà vers totes

les perifèries. Jesús anà vers tothom, pròpiament a tots. Jo no em sentiria gens inquiet anant vers la perifèria: no us sentiu inquiets d'adreçar-vos a qui sigui”.

Aleshores, quina és la prioritat de la vida consagrada? Ha respost el Papa: “La profecia del Regne, que no és negociable. L’accent s’ha de posar a ser profetes, i no a jugar a ser-ho. Naturalment el dimoni ens presenta les seves temptacions, i aquesta n’és una: jugar a fer els profetes sense ser-ho, assumir les seves actituds. Però no es pot jugar amb aquestes coses. Jo mateix he vist coses molt tristes en relació a això. No: els religiosos i les religioses són homes i dones que il·luminen el futur”.

El Papa Francesc, en la seva entrevista de *La Civiltà Cattolica*, havia afirmat clarament que els religiosos són cridats a una vida profètica. Aquesta és la seva peculiaritat: “ser profetes que donen testimoniatge de com es viu Jesús en aquest món, i que anuncien com serà el Regne de Déu quan arribi a la seva perfecció. Un religiós mai no ha de renunciar a la profecia. [...] Pensem en el que han fet tants grans sants de la vida monàstica, religiosos i religioses, des de temps de sant Antoni abat. Ser profeta implica, de vegades, fer *soroll*, no sé com dir-ho... La profecia crea “enrenou”, però, en realitat, el seu carisma és ser llevat: la profecia anuncia l’esperit de l’Evangeli”.⁷

I aleshores?, com ser profetes vivint el propi carisma religiós particular? Per al Papa Francesc cal “reforçar allò que és institucional en la vida consagrada i no confondre l’Institut amb l’obra apostòlica. El primer roman, la segona passa”. Continua el Papa: “el carisma roman, és fort, l’obra passa. A vegades es confon Institut i obra. L’Institut és creatiu, busca sempre camins nous. Així també les perifèries canvien i se’n pot fer una llista sempre diferent”.

“El carisma no és una ampolla d’aigua destil·lada”

En aquest punt, les preguntes fetes han tingut per centre el tema de les vocacions. S’està verificant un canvi profund en la geografia humana de l’Església i per tant dels Instituts religiosos. Van creixent les vocacions a Àfrica i Àsia, que per elles mateixes expressen la majoria del seu nombre total. Tot això planteja seriosos reptes: la inculcació del carisma, el discerniment vocacional i la selecció dels candidats, el repte del diàleg interreligiós, la recerca d’una representativitat més equànime en els òrgans de govern dels Instituts i, més en general, en l’estructura de l’Església. Per tant, es demana al Papa alguna orientació respecte a aquesta situació.

El Papa Francesc diu que és ben conscient que ha canviat moltíssim la geografia de la vida consagrada i que “totes les cultures tenen la capacitat de ser cridades pel Senyor, que és lliure de suscitar més vocacions en un lloc o en un altre. Què vol el Senyor amb les vocacions que ens envia de les Esglésies més joves? No ho sé. Però em faig la pregunta. Hem de fer-nos-la. Hi ha una voluntat del Senyor en tot això. Hi ha Esglésies que estan donant fruits nous. Potser, alguna vegada, no eren tan fecundes, però ara ho són. Això ens obliga naturalment a repensar la inculturació del carisma. El carisma és un, però, com deia sant Ignasi, cal viure'l segons el lloc, els temps i les persones. El carisma no és una ampolla d'aigua destil·lada. Cal viure'l amb energia, rellegint-lo també culturalment. Però així es corre el risc d'equivocar-se, direu, de cometre errors. És arriscat. És clar, és clar: farem sempre errors, no en dubto gens, però això no ens ha d'aturar perquè hi ha el risc de cometre errors més grans. Més encara, hem de demanar sempre perdó i mirar amb molta vergonya les frustracions apostòliques que foren causades per falta de coratge. Pensem, per exemple, en les institucions pioneres de Matteo Ricci que en els seus temps les deixaren caure”.⁸

“No estic parlant d'adaptació folklòrica als costums –ha continuat el Papa–: és una qüestió de mentalitat, de manera de pensar. Per exemple, hi ha pobles que pensen de manera més concreta que abstracta, o que almenys tenen un tipus d'abstracció distinta de l'occidental. Jo mateix he viscut com a provincial dels jesuïtes a Argentina aquesta diferència. Recordo com ens cansàvem recíprocament en el diàleg, també sobre coses simples de la vida quotidiana, amb un germà jesuïta que provenia de la zona dels guaraní, que han desenrotllat un pensament molt concret. Cal viure amb coratge i confrontar-se amb aquests reptes també sobre temes importants. En fi, no puc formar una persona com a religió sense tenir en compte la seva vida, la seva experiència, la seva mentalitat, el seu context cultural. Aquest és el camí. Això feren els grans missioners religiosos. Em vénen a la ment les extraordinàries aventures del jesuïta espanyol Segundo Llorente, tenaç i contemplatiu missioner a Alaska que no sols aprengué l'idioma, sinó que va prendre el pensament concret de la seva gent.⁹ Inculturar el carisma, per tant, és fonamental, i això no significa mai relativitzar-lo. No hem de fer del carisma quelcom rígid o uniforme. Quan nosaltres uniformem la nostra cultura, llavors matem el carisma”, ha conclòs amb decisió el Pontífex, indicant la necessitat d'”introduir en el govern central dels Ordes i de les Congregacions persones de diverses cultures, que expressin maneres diferents de viure el carisma”.

El Papa Francesc és realment conscient dels riscos, també en termes de “reclutament vocacional”, de les Esglésies més joves. Ha recordat, entre altres coses, que el 1994, en el context del Sínode ordinari sobre la vida consagrada i la seva missió, els bisbes filipins denunciaren el “tràfic de novícies”, és a dir, la massiva arribada de Congregacions estrangeres que obrien cases a l'Arxipèlag amb la finalitat de reclutar vocacions i trasplantar-les a Europa. “Cal tenir els ulls oberts a aquestes situacions”, ha dit el Papa.

Per tant, s'ha aturat també en la vocació dels germans i, més en general, dels religiosos que no són sacerdots. Ha lamentat que no s'hagi desenvolupat avui una consciència adequada d'aquesta vocació específica. Ha esmentat un document en relació a això, que mai no ha estat publicat i que potser avui seria reprès per completarlo i renovar una reflexió més adequada. En aquest punt el Papa ha dirigit la mirada al cardenal João Braz de Aviz, prefecte de la Congregació per als Instituts de Vida Consagrada i les Societats de Vida Apostòlica, i al secretari de la mateix Congregació, mons. José Rodríguez Carballo, que estaven presents en l'assemblea, invitant-los a considerar la qüestió. Ha conclòs: “No crec, en efecte, que la crisi de la vocació dels religiosos no sacerdots sigui un signe dels temps per dir que aquesta vocació s'ha acabat. En tot cas hem d'entendre què ens està demanant Déu”. Responent després a una pregunta sobre la qüestió dels religiosos germans com a superiors en ordes clericals, el Papa ha respost que es tracta d'un tema canònic que ha de ser afrontat en aquest nivell.

“La formació és una obra artesanal, no policíaca”

Després, el Papa Francesc escolta algunes preguntes sobre el tema de la formació. Respon immediatament donant indicacions de prioritat: “La formació dels candidats és fonamental. els pilars de la formació són quatre: espiritual, intel·lectual, comunitari i apostòlic. El fantasma que s'ha de combatre és la imatge de la vida religiosa entesa com a refugi i consol davant un món ‘extern’ difícil i complex. Els quatre pilars han d'interactuar des del primer dia d'ingrés al noviciat, i no han de ser estructurats l'un rere l'altre. Ha d'haver-hi una interacció”.

El Papa Francesc és conscient del fet que el problema de la formació avui no és fàcil d'afrontar: “La cultura d'avui és molt més rica i conflictiva que la viscuda per nosaltres, en el nostre temps, anys enrere. La nostra cultura era més simple i ordenada.

Avui la inculturació reclama una actitud distinta. Per exemple: no es resolen els problemes simplement prohibint fer això o allò. Cal molt diàleg, molta confrontació. Per evitar els problemes, en algunes cases de formació, els joves serren les dents, mirant de no cometre errors evidents, d'estar subjectes a les regles somrient molt, esperant que un dia els diguin: 'Bé, has acabat la formació'. Això és hipocresia, fruit del clericalisme, que és un dels mals més terribles. Ja ho vaig dir als bisbes del Consell Episcopal Llatinoamericà (CELAM) aquest estiu a Rio de Janeiro: Convé vèncer aquesta tendència al clericalisme, també en les cases de formació i en els seminaris. Jo ho resumeixo en un consell que una vegada vaig rebre d'un jove: 'si vols anar endavant, pensa clarament i parla obscurament'. Era una clara invitació a la hipocresia. Cal evitar-la sigui com sigui". A Rio, en efecte, el Papa havia identificat en el clericalisme una de les causes de la "falta de maduresa i de llibertat cristiana" del Poble de Déu".

Llavors, "si el seminari és massa gran, convé separar-lo en comunitats amb formadors capaços de seguir realment les persones. El diàleg ha de ser seriós, sense por, sincer. És necessari considerar que el llenguatge d'avui dels joves en formació és distint del d'aquells que els han precedit: vivim un canvi d'època. La formació és una obra artesanal, no policíaca. Hem de formar el cor. Altrament formem petits monstres. I després, aquests petits monstres formen el poble de Déu. Això realment em posa la pell de gallina".

El Papa, després ha insistit en el fet que la formació ha de ser orientada no sols al creixement personal, sinó a la seva perspectiva final: el Poble de Déu. Formant les persones, cal pensar en aquells als quals seran enviats: "Convé sempre pensar en els fidels, en el Poble fidel de Déu. Convé formar persones que siguin testimonis de la resurrecció de Jesús. El formador ha de pensar que la persona en formació serà cridada a cuidar el Poble de Déu. Convé sempre pensar en el Poble de Déu, dintre d'ell. Pensem en aquells religiosos que tenen el cor àcid com el vinagre: no han estat fets per al poble. En fi, no hem de formar administradors, sinó pares, germans, companys de camí".

El Papa Francesc, en fi, ha volgut evidenciar un risc més gran: "Si un jove que ha estat invitat a sortir d'un Institut religiós a causa de problemes de formació i per motius seriosos, després és acceptat en un seminari, això és un gran problema. No estic parlant de persones que es reconeixen pecadors: tots som pecadors, però no tots som corruptes. Que s'acceptin els pecadors, però no els corruptes". I aquí el Papa ha recordat que la gran decisió de Benet XVI en afrontar els casos d'abús "ens ha de servir

d'exemple per tenir el coratge d'assumir la formació personal com un repte seriós, tenint sempre a la ment el poble de Déu”.

Viure la fraternitat “acariciant els conflictes”

El Sínode sobre la Nova Evangelització havia demanat als religiosos que siguin testimonis de la força humanitzadora de l'Evangelí a través de la vida fraterna. Prenent com a inspiració aquesta intervenció, han al Papa algunes preguntes sobre la vida fraterna dels religiosos: “Com mantenir junts els compromisos de la missió amb els de la vida comunitària? Com lluitar contra la tendència a l'individualisme? Com comportar-se amb els germans en dificultat o que viuen o creen conflictes? Com conjugar una justa resposta i misericòrdia davant els casos difícils?

El Papa Francesc ha recordat que el dia anterior havia rebut la visita del superior de Taizé, el germà Alois: “A Taizé hi ha monjos catòlics, calvinistes, luterans... tots viuen realment una vida de fraternitat. Són un pol apostòlic impressionant per als joves. La fraternitat té una força de convocatòria enorme. Les malalties de la fraternitat, per altra part, tenen una força que destrueix. La temptació contra la fraternitat és el que impedeix més un camí en la vida consagrada. La tendència individualista és, en el fons, una manera per a no sofrir la fraternitat. Sant Joan Berchmans¹¹ deia que per a ell la penitència més gran era justament la vida comunitària. a vegades és difícil viure la fraternitat, però, si no la vivim, no som fecunds. El treball, també l'apostòlic, pot transformar-se en una fugida de la vida fraterna. Si una persona no aconsegueix viure la fraternitat, no pot viure la vida religiosa”.

“La fraternitat religiosa –ha continuat el Papa–, més enllà de totes les diferències possibles, és una experiència d'amor que va més enllà dels conflictes. Els conflictes comunitaris són inevitables: en un cert sentit han d'existir, si la comunitat viu realment relacions sinceres i lleials. Aquesta és la vida. Pensar en una comunitat sense germans que viuen en dificultat no té sentit i no fa bé. Si en una comunitat no se sofreixen conflictes, vol dir que li falta quelcom. La realitat diu que en totes les famílies i en tots els grups humans hi ha conflictes. I el conflicte ha de ser assumit: no ha de ser ignorat. Si el tapem, es crea una pressió i després explota. Una vida sense conflictes no és vida”.

El valor que hi ha en joc és alt. Sabem que un dels principis fonamentals del Papa Francesc és que “la unitat és superior al conflicte. Les seves paraules als religiosos

són per llegir-les a la llum de l'*Evangelii gaudium* (nn. 226- 230), allí on es demana “acceptar, patir el conflicte, resoldre'l i transformar-lo en l'anella d'un nou procés” (n, 227). En aquest sentit, el conflicte pot transformar-se en un procés de maduració: més encara, ha de transformar-s'hi.

Però en tot cas, el conflicte va acompanyat: “mai no hem de comportar-nos com el sacerdot o el levita de la paràbola del bon Samarità que simplement passaren de llarg. Però, com fer-ho? Em ve a la ment –diu el Papa – la història d'un jove de 22 anys que estava en plena crisi depressiva. No parlo de cap religiós, sinó d'un jove que vivia amb la seva mare que era vídua i rentava la roba de famílies adinerades. Aquest jove ja no anava a treballar i vivia ofuscat per l'alcohol. La mare no hi podia fer res: simplement cada matí, abans de sortir, el mirava amb molta tendresa. Aquest jove, avui, és una persona important. Ha superat aquella crisi, perquè aquella mirada de tendresa de la seva mare, al final el sacsejà. Penseu en la tendresa que visqué sant Francesc, per exemple. La tendresa ajuda a superar els conflictes. Si després això no basta, pot ser que calgui canviar de comunitat”.

“És veritat –ha continuat el Papa Francesc–, a vegades som molt cruels. Vivim la temptació comuna de criticar per satisfacció personal o per obtenir un benefici personal. A vegades les crisis de la fraternitat són degudes a la fragilitat de la personalitat, i en aquest cas cal demanar l'ajut d'un professional, d'un psicòleg. Cal no tenir-ne por, no s'ha de témer de caure necessàriament en el psicologisme. Però mai, mai no hem d'actuar com a administradors davant el conflicte d'un germà. Hem d'implicar-hi el cor”.

“La fraternitat és quelcom molt delicat. En l'himne de les Primeres Vespres de la solemnitat de Sant Josep del breviari argentí, es demana al Sant que guardi l'Església amb *tendresa d'Eucaristia*, “tendresa eucarística”.¹³ Bé, així cal tractar els germans: amb tendresa eucarística. Cal acariciar el conflicte. Em recordo de quan Pau VI rebé la carta d'un nen amb molts dibuixos. Pau VI digué que, en un escriptori al qual arriben només cartes amb problemes, l'arribada d'una carta així li féu molt bé. La tendresa ens fa bé. La tendresa eucarística no cobreix el conflicte, però ajuda a afrontar-lo com a homes”.

Les mútues relacions entre religiosos i Esglésies locals

En aquest punt els Superiors Generals han fet al Papa algunes preguntes sobre la inserció de comunitats religioses en les Esglésies locals i sobre la relació amb els bisbes: Com poden ser respectats i promoguts per al bé de l'Església del lloc els carismes dels diversos Instituts? Com promoure la comunió entre els diversos carismes i les formes de vida cristiana per al major creixement de tots i un desplegament millor de la missió?

El Papa Francesc respon que, des de fa molts anys, hi ha la sol·licitud de revisar els criteris directius sobre les relacions entre els bisbes i els religiosos en l'Església que foren emanats el 1978 per la Congregació per als religiosos i per la Congregació per als bisbes (*Mutuae relationes*). El Papa pensa que el temps ja és madur perquè “aquell document respon a certa època i ja no és actual. Els carismes de diversos Instituts han de ser respectats” i promoguts perquè n’hi ha necessitat en les diòcesis. Conec per experiència –ha continuat– els problemes que poden néixer entre el bisbe i les comunitats religioses. Per exemple: “si decideixen un dia deixar una obra per falta de religiosos, sovint el bisbe es troba imprevistament amb una patata calenta a les mans. Jo he tingut experiències difícils en aquest sentit. Se’m comunicava que l’obra estava a punt de ser abandonada i jo no sabia què fer-hi. Fins i tot una vegada m’avisaren quan les coses ja estaven fetes. Però també, al contrari, podria contar altres episodis molt positius. En fi: conec els problemes, però sé també que no sempre els bisbes coneixen els carismes i les obres dels religiosos. Nosaltres, els bisbes, hem d’entendre que les persones consagrades no són materials d’ajuda, sinó que són carismes que enriqueixen la diòcesi. La inserció diocesana de les comunitats religioses és important. Cal salvar el diàleg entre el bisbe i els religiosos per evitar que, no entenent els carismes, els considerin simplement com instruments útils. Per això el Papa ha confiat a la Congregació per als religiosos la tasca de reprendre la reflexió i de treballar en una revisió del document *Mutuae relationes*.

Les fronteres de la missió: marginació, cultura i educació

Les últimes preguntes han relacionat les fronteres de la missió dels consagrats. El Papa, sovint, ha parlat de “sortir”, d’“anar”, de “fronteres”. Els Superiors Generals,

per tant, han preguntat quines són aquestes fronteres vers les quals cal sortir: “Com veu la presència de la vida consagrada en la realitat d’exclusió que hi ha en el nostre món? Molts Instituts despleguen una tasca educativa, com veu aquest tipus de servei? Què diria als religiosos que s’han compromès en aquest camp?”.

El Papa, sobretot, afirma que certament queden les fronteres geogràfiques, i cal estar disponibles a la mobilitat. Però hi ha també fronteres simbòliques, les quals no estan prefixades i no són iguals per a tots, sinó que “han de buscar-se sobre la base dels carismes de cada Institut. Per tant, cal discernir-ho tot segons el carisma propi. Certament, les realitats d’exclusió queden com les prioritats més significatives, però necessiten discerniment. El primer criteri és el d’enviar a aquestes situacions d’exclusió i de marginació les persones millors i més dotades. Són situacions de risc més gran que demanen coratge i molta pregària. I és necessari que el superior acompanyi les persones compromeses en aquest treball”.

Hi ha sempre el risc, recorda el Papa, de deixar-se portar per l’entusiasme, d’enviar a les fronteres de marginació els religiosos de bona voluntat però que no són aptes per a aquestes situacions. No s’han de prendre decisions en el camp de la marginació sense abans assegurar un adequat discerniment i acompanyament.

Junt amb aquest repte de marginació, el Papa ha citat dos altres reptes sempre importants: el cultural i l’educatiu a les escoles i universitats. En aquest sector, la vida consagrada pot oferir un enorme servei. Ha recordat: “Quan els Pares de *La Civiltà Cattolica* em vingueren a trobar, jo els vaig parlar de les fronteres del pensament, del pensament únic i feble. Els he recomanat aquestes fronteres. Així com el Rector major dels Salesians sap que tot per a ells tingué inici sobre la base d’un somni educatiu de frontera, el somni de don Bosco que va empènyer els seus salesians fins a les perifèries geogràfiques de la Patagònia. En podríem donar altres exemples”.

Per al Papa, els pilars de l’educació són: “transmetre coneixements, transmetre maneres de fer, transmetre valors. A través d’ells es transmet la fe. L’educador ha d’estar a l’alçada de les persones que educa, ha d’interrogar-se sobre com anunciar Jesucrist a una generació que canvia”. Per tant, ha insistit: “la tasca educativa avui és una missió clau, clau, clau!”. I ha citat algunes de les seves experiències a Buenos Aires sobre la preparació que es requereix per a rebre en contextos educatius, infants, adolescents i joves que viuen en situacions complexes, especialment en família: “Recordo el cas d’una nena molt trista que al final confià a la mestra el motiu del seu estat d’esperit: ‘la nòvia de la meva mare no m’estima’. El percentatge dels nens que

estudien a les escoles i que tenen pares separats és elevadíssim. Les situacions que viuen avui plantegen, per tant, nous reptes que per a nosaltres, a vegades són fins i tot difícils de comprendre. Com anunciar Crist a aquests nois i noies? Com anunciar Crist a una generació que canvia? Cal estar atents a no subministrar-los una vacuna contra la fe”.¹⁴

Al final de les tres hores, al voltant dos quarts d’una, el Papa diu que es lamenta d’haver de concloure aquesta conversa: “deixem altres preguntes per a la pròxima vegada”, diu somrient. En confiança, comenta que l’espera el dentista. Abans de saludar els Superiors Generals presents, té un anunci a fer: el 2015 serà un any dedicat a la vida consagrada. Aquestes paraules són rebudes amb un gran i llarg aplaudiment. El Pontífex mira somrient el Prefecte i el Secretari de la Congregació per als religiosos i els Instituts seculars dient: “és culpa d’ells, és la seva proposta: quan aquests dos es troben, són perillosos”, provocant així la rialla de tota l’assemblea.

Deixant l’aula, ha afirmat: “Us agraeixo, us agraeixo aquest acte de fe que heu tingut en aquesta reunió. Gràcies per allò que feu, pel vostre esperit de fe i la recerca del servei. Gràcies pel vostre testimoniatge, pels màrtirs que contínuament doneu a l’Església, i també per les humiliacions que heu de passar: és el camí de la Creu. Gràcies de cor”.

* Text original en italià a *La Civiltà Cattolica* 2014 I 3-17 © *La Civiltà Cattolica* 2014.

1. L’Assemblea es realitzà del 27 al 29 de novembre en el *Salesianum* de Roma. Es tractà d’un encontre basat en tres experiències que han guiat les reflexions successives. El p. Hanson Hervé, dels Germanets de Jesús, parlà de les “llums que m’ajuden a viure aquest servei als meus germans i de com el Papa Francesc reconforta la meva esperança”. Fr.

Mauro Jöhri, caputxí, ha explicat “com el Papa Francesc m’està inspirant i desafiant en el servei d’animació del meu Orde”. Finalment, el p. Hainz Kulüke, de la Societat del Verb Diví, s’ha fixat en el “*leadership* dintre d’una Congregació Religiosa missionera en un context internacional i intercultural a la llum de l’exemple del Papa Francesc”.

2. Recordem que J. M. Bergoglio, com a provincial dels jesuïtes argentins, havia publicat *Meditaciones para religiosos*, San Miguel, Ediciones Diego De Torres, 1982, un llibre que recull una sèrie de reflexions donades als seus germans que resulten il·luminadores per a comprendre alguns temes clau que Bergoglio desenrotllarà successivament.

3. Benet XVI, Homilia en la Santa Missa d’inauguració de la V Conferència General de l’Episcopat Llatinoamericà i del Carib, en el Santuari d’Aparecida (13 de maig de 2007). El Papa Francesc en diverses ocasions ha reprès aquest concepte del seu predecessor. Ho ha fet en l’homilia de Santa Marta l’1 d’octubre, afegint: “Quan la gent, els pobles veuen aquest testimoniatge d’humilitat, de serenitat, de mansuetud, senten la necessitat de la qual parla el profeta Zacaries: ‘Volem venir amb vosaltres!’. La gent sent la necessitat davant el testimoniatge de la caritat, d’aquesta caritat humil, sense prepotència, no suficient, humil, que adora i serveix”. Tornem a trobar la citació de Benet XVI en el discurs del Papa Francesc del 4 d’octubre durant la visita a la catedral de Sant Rufi a Assís i també en l’Exhortació Apostòlica *Evangelii gaudium* (n. 14).

4. Cf. J. M. Bergoglio, *Nel cuore dell’uomo. Utopia e impegno*, Milano, Bompiani, 2013, 23. Papa Francesco, *La mia porta è sempre aperta. Una conversazione con Antonio Spadaro*, Milano, Rizzoli, 2013, 86 s.

5. El Papa Francesc expressà aquesta convicció en la seva *Evangelii gaudium* quan va escriure: “El model no és l’esfera, que no és superior a les parts, on cada punt és equidistant del centre i no hi ha diferències entre els uns i els altres. El model és el poliedre, que reflecteix la confluència de totes les parcialitats que en ell conserven la seva originalitat” (n. 236).

6. El Papa Francesc té ben present aquesta carta del pare Pedro Arrupe i l’havia citat també en l’entrevista a *La Civiltà Cattolica*, definint-la “genial”. Cf. Papa Francesc, *La mia porta è sempre aperta...*, cit., 117.

7. *Ibid.*, 63 s.

8. La incomprensió era deguda al fet que, en les seves missions, els jesuïtes buscaven adaptar l’anunci de l’Evangeli a la cultura i als cultes locals. Però això preocupava alguns i en l’Església s’aixecaren veus contràries a l’esperit d’aquestes

actituds, com si comportessin una contaminació del missatge cristià. Les posicions profètiques no foren acceptades en aquell moment, perquè superaven la capacitat de comprensió ordinària dels fets.

9. El P. Segundo Llorente (Mansilla Mayor, León, 18 de novembre de 1906 – Spokane, Washington, 26 de gener de 1989), jesuïta, passà més de 40 anys com a missioner a Alaska. Fou delegat en el Congrés dels Estats Units per a l'Estat d'Alaska, del qual és considerat cofundador. Fou sepultat en un cementiri indi a De Semen, Idazo, on poden ser sepultats solament els indígenes nadius americans. Quan als 29 anys d'edat arriba a Akulurak, la seva primera dificultat consistí no sols a aprendre l'esquimal, sinó a parlar de Déu a persones amb una manera de pensar radicalment diferent de l'europea. Ha escrit dotze llibres sobre la seva experiència missionera.

10. J. M. Bergoglio, Discurs de l'encontre amb els bisbes responsables del Consell Episcopal Llatinoamericà (CELAM), en ocasió de la reunió general de coordinació en el Centre d'Estudis de Sumaré, Rio de Janeiro, 28 de juliol de 2013.

11. Jan Berchmans (Diese [Bèlgica], 12 de març de 1599 – Roma, 13 d'agost de 1621) és un jesuïta canonitzat pel Papa Lleó XIII el 1888. El 24 de setembre de 1618 va emetre la primera professió religiosa com a jesuïta i el 1619 es traslladà a Roma per completar els estudis filosòfics en el Col·legi Romà, on, emmalaltint, morí només de després de dos anys, el 13 d'agost de 1621. Fidel als seus lemes preferits: *Age quod agis* (Fes bé el que estàs fent) i *Maximi facere minima* (Fes el màxim amb el mínim), aconseguí fer les coses ordinàries de manera extraordinària i esdevenir el sant de la vida comuna.

12. Cf. J. M. Bergoglio, *È l'amore che apre gli occhi*, Milano, Rizzoli, 2013, 46.

13. *Guarda a la Iglesia de quien fue figura / la inmaculada y maternal María; / guárdala intacta, firme y con ternura / de Eucaristía.*

14. El Papa Francesc es dedicà bastant, en el passat, a temes de l'educació en diverses intervencions fetes quan era cardenal arquebisbe de Buenos Aires. Senyalem sobretot: *Scegliere la vita. Proposte per tempi difficili*, Milano, Bompiani, 2013.